

Zbigniew Szczurek

Egzekucja na rzecz wierzycieli zamieszkałych za granicą

Palestra 33/4(376), 25-43

1989

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

L.Z.) sytuacjach (...) małżonek ten i tak zerwał wspólność małżeńską i oddalenie powództwa nie skłoni go do powrotu, ale gdyby mu prawo nadto zezwalało na rozwiązanie małżeństwa bez żadnej przeszkody, byłoby to równoznaczne z aprobatą jego nagannych zachowań wówczas, gdy należy je potępić (...).³²

Mogą oczywiście zachodzić — i w praktyce zachodzą — sytuacje, kiedy opierając się na tych samych względach etycznych, które przemawiają za ochroną małżonka niewinnego, należy orzec rozwód. Dzieje się tak na przykład wtedy, gdy istnieje potrzeba legalizacji związku faktycznego, w którym znajdują się małoletnie dzieci (przy zastrzeżeniu ich braku w małżeństwie). Wówczas konieczność ochrony „większego dobra” przemawia za rozwiązaniem małżeństwa, nawet wbrew subiektywnym interesom i zgodzie małżonka niewinnego. Jednakże — co należy podkreślić z całą stanowczością — sytuacje takie z samej swej istoty mają charakter wyjątkowy i nie powinno się dążyć do ich rozszerzania przez udzielanie rozwodu wtedy, gdy jedyną podstawą tego jest wola małżonka, który swym wyłącznie zawinionym zachowaniem doprowadził do rozkładu pożycia.

³² J. Górecki: op.cit., s. 234; tenże: Wina rozwodu a moralność, PiP 1965 nr 1, s. 27 i n. Podobnie A. Wolter: Glosa do orzeczenia SN z dn. 18.VIII.1965 r. III CR 147/65, OSPiKA 1966 nr 4, poz. 93.

ZBIGNIEW SZCZUREK

EGZEKUCJA NA RZECZ WIERZYCIELI ZAMIESZKAŁYCH ZA GRANICĄ

W artykule dokonano analizy problemów, jakie występują w sprawach egzekucyjnych, w których egzekucja jest prowadzona na rzecz wierzycieli zamieszkałych za granicą. Omówiono w szczególności te zagadnienia, których znajomość może mieć wpływ na przyspieszenie postępowania egzekucyjnego oraz transferu wierzytelności za granicę.

1. Uwagi wprowadzające

Wydarzenia ostatnich lat w Polsce oraz rozwój kontaktów obywateli polskich z cudzoziemcami spowodowały, że do biur komorników wpływa coraz więcej spraw, w których egzekucja prowadzona jest na rzecz wierzycieli zamieszkałych za granicą. Są to

sprawy z reguły trudne pod względem prawnym, wymagające znajomości nie tylko przepisów krajowych zamieszczonych w części drugiej k.p.c., ale również przepisów zawartych w części trzeciej k.p.c., (tj. przepisów z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego), w prawie prywatnym międzynarodowym (ustawa z dnia 12 listopada 1965 r., Dz.U. Nr 46, poz. 290), prawie dewizowym (ustawa z dnia 15 lutego 1989 r., Dz.U. Nr 6, poz. 33), w rozporządzeniu Ministrów Sprawiedliwości i Spraw Zagranicznych z dnia 26 sierpnia 1966 r. w sprawie zasad i trybu zwracania się przez sądy i państwowe biura notarialne o udzielenie pomocy prawnej w międzynarodowym postępowaniu cywilnym (Dz.U. Nr 40, poz. 240), w instrukcji o obrocie prawnym z zagranicą w sprawach cywilnych i karnych (zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 maja 1970 r., Dz.Urz. Min.Sprawiedl. Nr 4, poz. 14 ze zmianami), a także znajomości konwencji międzynarodowych oraz umów dwustronnych zawartych przez Polskę.¹

Zgodnie z art. 1096 k.p.c. przepisów tego prawa nie stosuje się, jeżeli umowa międzynarodowa, której Polska jest stroną, stanowi inaczej.

Podobnie kwestię tę reguluje art. 1 § 2 prawa prywatnego międzynarodowego.

Podejmując czynności w sprawach egzekucyjnych zawierających tzw. element zagraniczny, należy przestrzegać wielu dodatkowych zasad, takich np. jak zasada:

¹ Prowadząc egzekucje na rzecz wierzycieli zamieszkałych za granicą, istnieje potrzeba odwoływania się w szczególności do następujących umów wielostronnych i dwustronnych, zawartych przez Polskę:

- Konwencji o dochodzeniu roszczeń alimentacyjnych za granicą, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 20 czerwca 1956 r. (Dz. U. Nr 17, poz. 87 i 88),
- Konwencji dotyczącej procedury cywilnej, podpisanej w Hadze dnia 17 lipca 1905 r. (Dz. U. z 1926 r. Nr 126, poz. 734 i 735).
- Konwencji dotyczącej procedury cywilnej, podpisanej w Hadze dnia 1 marca 1954 r. (Dz. U. z 1963 r. Nr 17, poz. 90 i 91),
- Konwencji między Polską a Wielką Brytanią i Północną Irlandią z dnia 26 sierpnia 1931 r. w przedmiocie postępowania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. U. z 1932 r. Nr 55, poz. 533 i 534), której moc rozciągnięto na Sycylię, Irlandię Południową, Nową Zelandię, Australię i Kanadę,
- umów dwustronnych zawartych przez Polskę z: Algierską Republiką Ludowo-Demokratyczną, Republiką Austrii, Ludową Republiką Bułgarii, Chińską Republiką Ludową, Czechosłowacką Republiką Socjalistyczną, Republiką Finlandii, Republiką Francuską, Republiką Grecką, Federalną Ludową Republiką Jugosławii, Koreańską Republiką Ludowo-Demokratyczną, Republiką Kuby, Libijską Arabską, Libijską Republiką Ludowo-Socjalistyczną, Królestwem Maroka, Mongolską Republiką Ludową, Niemiecką Republiką Demokratyczną, Runuńską Republiką Ludową, Arabską Republiką Syryjską, Republiką Tunezyjską, Węgierską Republiką Ludową, Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich.

- priorytetu umów międzynarodowych; oznacza to, że umowa międzynarodowa ma moc nie tylko ustawy, gdyż w zakresie przez nią uregulowanym wyłącza, jako *lex specialis*, stosowanie ustawy zarówno wcześniejszej, jak i późniejszej oraz stosuje się ją nie tylko wtedy, gdy normuje ona kwestie nie uregulowane w k.p.c. lub ustawach szczegółowych, ale także wtedy, gdy normuje te kwestie inaczej,
- poszanowania kompetencji sądów i organów zagranicznych.
- stosowania krajowego prawa procesowego (*lex fori processualis*); oznacza to, że stosuje się przepisy postępowania obowiązujące w siedzibie organu egzekucyjnego, jeżeli umowa nie stanowi inaczej, bez względu na to, czy uczestnicy postępowania egzekucyjnego są obywatelami polskimi czy cudzoziemcami,
- równouprawnienia cudzoziemców w zakresie ochrony sądowej,
- wzajemności.

Zrównanie cudzoziemców z obywatelami polskimi w dziedzinie prawa procesowego uwarunkowane jest w zasadzie istnieniem wzajemności, a przyznanie tych uprawnień następuje na zasadzie „umówionej wzajemności”. Wzajemność wynika więc z umów dwustronnych i z postanowień Konwencji haskiej o procedurze cywilnej z 1905 r. i 1945 r. oraz z konwencji o dochodzeniu roszczeń alimentacyjnych za granicą z 1956 r. Może też ona wynikać z wzajemności faktycznej.² Na przykład istnieje w stosunkach między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Stanami Zjednoczonymi Ameryki Północnej faktyczna wzajemność w zakresie wykonywania orzeczeń uwzględniających roszczenia o alimenty w sprawach ze stosunków rodzinnych (art. 1150 § 3 k.p.c.).³

W obrocie prawnym z zagranicą należy szczególnie dbać o zewnętrzzną formę wszystkich pism przeznaczonych do doręczenia albo do użytku za granicą. Powinny one być sporządzone wyłącznie pismem maszynowym na białym, twardym papierze, bez używania drukowanych formularzy stosowanych w kraju.

W treści pism i postanowień nie wolno używać skrótów nazw aktów prawnych, instytucji lub organów, jak również skrótów ortograficznych.

Z instrukcji o obrocie prawnym z zagranicą wynika również, że przy załatwianiu omawianych spraw należy zachować szczególną staranność, mając na względzie dobre imię organów wymiaru sprawiedliwości PRL. Czynności w tych sprawach należy wykonywać poza kolejnością spraw wpływających do komornika.

² Szerzej o tym E. Wierzbowski: Międzynarodowy obrót prawny w sprawach cywilnych, Warszawa 1971, s. 74—90.

³ Por. komunikat Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 listopada 1987 r. w sprawie ustalenia istnienia wzajemności pomiędzy Polską Rzeczpospolitą Ludową a Stanami Zjednoczonymi Ameryki. (Dz. Urz. Min. Sprawiedliwości Nr 4, poz. 42).

2. Jurysdykcja krajowa polskich organów egzekucyjnych

Przepisy k.p.c. nie określają jurysdykcji krajowej polskich organów egzekucyjnych. Nie wynika jednak z tego, że insytucja ta nie jest znana w postępowaniu egzekucyjnym.

W postępowaniu egzekucyjnym — podobnie jak w postępowaniu orzekającym — muszą istnieć przesłanki jurysdykcji krajowej.

Zgodnie z art. 758 k.p.c. sprawy egzekucyjne należą do właściwości sądów rejonowych i działających przy tych sądach komorników, jurysdykcja zatem krajowa musi się mieścić w jurysdykcji krajowej sądów.

Skoro wykonywanie czynności egzekucyjnych łączy się ze stosowaniem przymusu, to działalność organów egzekucyjnych może się odbyć tylko w zasięgu działalności tych organów, czyli na terytorium PRL. Możliwe to jest tylko wobec osób znajdujących się: — na terytorium PRL i nie korzystających z immunitetu egzekucyjnego,

— poza terytorium PRL, jeżeli na obszarze państwa polskiego przysługują im prawa majątkowe.

Warunkiem podlegania jurysdykcji polskich organów egzekucyjnych jest więc pobyt dłużnika w Polsce lub posiadanie przez niego praw majątkowych w Polsce. Obywatelstwo dłużnika jest tu bez znaczenia.

Jednakże jurysdykcja polskich organów egzekucyjnych nie wchodzi w grę, gdy dłużnik korzysta z immunitetu egzekucyjnego. Zwolnienie spod jurysdykcji krajowej w postępowaniu egzekucyjnym (art. 1111—1114 k.p.c.) ze względów podmiotowych powoduje, że osoby, których zwolnienie to dotyczy, korzystają z immunitetu egzekucyjnego (art. 1115 § 1 k.p.c.). Nie dotyczy to jednak spraw, w których osoby te podlegają jurysdykcji sądów polskich.

Immunitetu można się zrzec.⁴ Z samego jednak zrzeczenia się immunitetu nie wynika możliwość prowadzenia egzekucji. Nie domniemywa się zrzeczenia immunitetu w zakresie wykonania orzeczenia. Musi ono być wyraźne.

Jeżeli prowadzenie egzekucji jest dozwolone, niedopuszczalna jest egzekucja z mienia przeznaczonego do użytku urzędowego oraz w drodze stosowania przymusu wobec osoby dłużnika. Niedopuszczalna jest również egzekucja w pomieszczeniach zajmowanych przez przedstawicielstwa dyplomatyczne, misje zagraniczne lub urzędy konsularne państw obcych PRL oraz w mieszkaniach osób wymienionych w art. 1111 § 1 k.p.c., jeżeli szef przedstawicielstwa dyplomatycznego, misji zagranicznej lub urzędu konsularnego nie wyrazi zgody (art. 1115 § 2—4 k.p.c.).

Jurysdykcja polskich organów egzekucyjnych warunkuje istnienie polskiego tytułu wykonawczego.

⁴ Szerzej o tym F. Przetacznik: Zrzeczenie się immunitetu egzekucyjnego przedstawiciela dyplomatycznego, NP 1967, nr 10.

3. Tytuł wykonawczy

Tytułami wykonawczymi mogą być tytuły egzekucyjne krajowe zaopatrzone w klauzule wykonalności przez sądy polskie lub tytuły egzekucyjne zagraniczne, których wykonalność została stwierdzona przez sąd polski i nadano im klauzule wykonalności.

Orzeczenie sądu zagranicznego wywiera skutki prawne w Polsce, jeśli wynika to z postanowień umów międzynarodowych, których Polska, jest stroną, oraz z przepisów polskiego międzynarodowego postępowania cywilnego, a w szczególności z art. od 1145 do 1153 k.p.c.

Jeżeli umowa nie określa inaczej warunków wykonalności orzeczenia będą w Polsce wykonalne, gdy:

- orzeczenie zostało wydane po wejściu w życie umowy międzynarodowej,
- orzeczenie podlega wykonaniu w państwie, skąd pochodzi,
- orzeczenie jest prawomocne w państwie, w którym zostało wydane,
- sprawa nie należy według polskiego prawa lub umowy międzynarodowej do wyłącznej jurysdykcji sądów polskich lub sądów państwa trzeciego,
- strona nie była pozbawiona możliwości obrony, w razie nieposiedzenia zdolności procesowej — należytego przedstawicielstwa,
- sprawa nie została już prawomocnie osądzona przez sąd polski albo nie wszczęto jej przed sądem polskim powołanym do jej rozstrzygnięcia, zanim orzeczenie sądu zagranicznego stało się prawomocne,
- orzeczenie nie jest sprzeczne z podstawowymi zasadami porządku prawnego Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej,
- przy wydaniu orzeczenia w sprawie, w której należało zastosować prawo polskie, prawo to zostało zastosowane, chyba że zastosowane w sprawie obce prawo nie różni się w sposób istotny od prawa polskiego.

Aby zagraniczne orzeczenie cywilne mogło być traktowane w Polsce jako tytuł wykonawczy, niezbędne jest przeprowadzenie postępowania przed sądem polskim w celu uznania i stwierdzenia jego wykonalności.

Jeżeli są spełnione wszystkie konieczne warunki do uznania oraz stwierdzenia wykonalności, sąd wydaje postanowienie o wykonalności, które jednoznacznie oznacza uznanie.

W sprawach tych sąd orzeka po przeprowadzeniu rozprawy. Na postanowienie o wykonalności przysługuje zażalenie, a na prawomocne postanowienie przysługuje skarga o wznowienie postępowania.

O wykonalności orzeczenia sądu zagranicznego orzeka sąd wojewódzki w składzie trzech sędziów zawodowych.

Dopiero po uprawomocnieniu się postanowienia o wykonalności tenże sąd wojewódzki nada orzeczeniu sądu zagranicznego klauzulę wykonalności.

Do wniosku o nadanie klauzuli wykonalności zagranicznemu tytułowi egzekucyjnemu wierzyciel powinien dołączyć: urzędowy odpis wyroku, uwierzytelniony przekład tegoż na język polski oraz stwierdzenie, że orzeczenie jest prawomocne, a gdy wyrok jest zaoczny, to zaświadczenie, że wezwanie zostało pozwanemu należycie doręczone; ponadto należy dołączyć zaświadczenie, że tytuł ten podlega egzekucji w państwie z którego pochodzi.

Tytułami egzekucyjnymi zagranicznymi nadającymi się do wykonania w drodze egzekucji mogą być różnego rodzaju orzeczenia, a w szczególności:

- 1) wyroki sądów zagranicznych zasadzające roszczenia majątkowe w sprawach cywilnych; wykonalność takich wyroków przewidują umowy międzynarodowe, których Polska jest stroną (np. umowa z Czechosłowacją — art. 44 lit. a, umowa z Węgrami — art. 58);
- 2) wyroki sądów zagranicznych wydane w sprawach karnych zasadzające również roszczenia majątkowe; wykonalność takich wyroków przewidują zawarte umowy, jak np. z Bułgarią — art. 57 ust. 1 w zw. z art. 54 ust. 1, pkt 2, z Rumunią — art. 47 lit. b;
- 3) wyroki zagranicznych sądów polubownych (arbitrażowych) zasadzające roszczenia majątkowe (wykonalność ich przewiduje np. umowa z Jugosławią — art. 49 ust. 1 lit. c, z NRD art. 54 ust. 2);
- 4) nakazy zapłaty (ich wykonalność przewidują umowy, jak np. z Czechosłowacją — art. 44 lit. a);
- 5) akty notarialne (ich wykonalność przewidują umowy, jak np. z NRD — art. 54 ust. 2, z ZSRR — art. 54 ust. 2),
- 6) postanowienia sądów zasadzające zwrot kosztów procesu od strony, która była zwolniona od obowiązku złożenia tych kosztów (wykonanie takich orzeczeń przewiduje np. konwencja haska dotycząca procedury cywilnej z 1954 r. — art. 18 i 19 lub umowa z Czechosłowacją — art. 53);
- 7) postanowienia sądów zasadzające zapłacenie kosztów sądowych przez stronę, której przyznano zwolnienie od tych kosztów (wykonalność takich orzeczeń przewidują umowy, np. z Bułgarią — art. 63 i z Rumunią — art. 56);
- 8) ugody sądowe (ich wykonalność przewidują umowy np. z Węgrami — art. 59 ust. 1 oraz z Jugosławią — art. 49 ust. 1 lit. a).

Nadanie zagranicznemu tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności przez sąd polski otwiera mu drogę do egzekucji w Polsce na podstawie polskich przepisów i przez polski organ egzekucyjny.

Nadając klauzulę wykonalności tytułowi egzekucyjnemu zagranicznemu, sąd wojewódzki — w razie potrzeby — oznacza również zakres egzekucji (art. 783 § 1 k.p.c.).

Jeżeli zagraniczny tytuł egzekucyjny uzyskał klauzulę wykonalności w Polsce, to do postępowania egzekucyjnego prowadzonego w Polsce stosuje się polskie normy postępowania egzekucyjnego.

Zawarte przez Polskę umowy dwustronne nie zawierają postanowień dotyczących egzekucji. Przewidują tylko, że do postępowania egzekucyjnego oraz środków prawnych przeciwko egzekucji stosuje się przepisy prawa umawiającego się państwa, na którego obszarze będzie prowadzona egzekucja (np. z Bułgarią — art. 60 ust. 1, a z Czechosłowacją — art. 48 ust. 1).

Zgodnie z art. 6 ust. 3 Konwencji nowojorskiej z dnia 20 czerwca 1956 r. w postępowaniu egzekucyjnym, wszczętym i przeprowadzonym w Polsce w sprawie skierowanej na podstawie tej konwencji, należy stosować przepisy polskiego postępowania egzekucyjnego.

Niektóre umowy dwustronne zawarte przez Polskę (np. z Czechosłowacją — art. 50) przewidują, że jeżeli na obszarze państwa, którego organ wydał orzeczenie, egzekucja została zawieszona na skutek wznowienia postępowania lub na skutek wzniesienia rewizji nadzwyczajnej w tej sprawie, to na obszarze państwa, w którym prowadzona jest egzekucja, postępowanie egzekucyjne należy zawiesić.

4. Wszczęcie egzekucji

W omawianych sprawach wszczęcie egzekucji może nastąpić gdy:

- wierzyciel złożył wniosek w biurze komornika, przebywając w kraju, a następnie wyjechał za granicę,
- wierzyciel, przebywając za granicą, sam przesał wniosek do biura komornika,
- wierzyciel przebywa za granicą, a ustanowiony przez niego w kraju pełnomocnik złożył wniosek egzekucyjny,
- pełnomocnik wierzyciela adwokat innego państwa złożył wniosek egzekucyjny,
- zgodnie z postanowieniami Konwencji nowojorskiej organ przyjmujący (Ministerstwo Sprawiedliwości) ustanowił substytutą adwokata, który w imieniu wierzyciela złożył wniosek egzekucyjny,
- opierając się na umowie dwustronnej, sąd wojewódzki nadał zagranicznemu tytułowi egzekucyjnemu klauzulę wykonalności i na podstawie złożonego wniosku o przeprowadzenie egzekucji, który został złożony w sądzie wojewódzkim wraz z wnioskiem o zezwolenie na wykonanie, przekazał go komornikowi (możliwość złożenia w sądzie wraz z wnioskiem o zezwolenie

na wykonanie wniosku o przeprowadzenie egzekucji przewidują postanowienia umów dwustronnych, jak np. z Rumunią — art. 50, z NRD — art. 56 ust. 2).

- wniosek o wszczęcie egzekucji został złożony przez urząd lub instytucję innego państwa w imieniu wierzyciela,
- wniosek o wszczęcie egzekucji został złożony przez urząd lub instytucję innego państwa we własnym imieniu.

5. Zdolność sądowa, procesowa, prawna i zdolność do czynności prawnych

W wypadku gdy wniosek egzekucyjny został złożony przez wierzyciela, który jest obywatelem państwa obcego, lub przez urząd czy instytucję innego państwa, istotną rzeczą jest ustalenie, jaka jest sytuacja prawna tych podmiotów w postępowaniu egzekucyjnym, a więc czy mają one zdolność sądową i procesową oraz zdolność prawną i zdolność do czynności procesowych.

Zgodnie z art. 1117 k.p.c. zdolność sądową i procesową obywateli państw obcych, zagranicznych osób prawnych oraz zagranicznych jednostek nie mających osobowości prawnej ocenia się według przepisów k.p.c. Dotyczy to również osób nie mających żadnego obywatelstwa.

Natomiast zdolność prawną i zdolność do czynności prawnych wymienionych podmiotów należy oceniać według prawa materialnego określonego w umowie dwu lub wielostronnej albo w myśl art. 9 prawa prywatnego międzynarodowego. Będzie to z reguły prawo ojczyście, gdy chodzi o osoby fizyczne, a jeżeli chodzi o osoby prawne — to prawo państwa, w którym osoba ta ma siedzibę.

Z postanowień zawartych przez Polskę umów międzynarodowych wynika zasada równouprawnienia cudzoziemców w zakresie ochrony sądowej, a w tym także egzekucyjnej. Ma to istotne znaczenie w szczególności w wypadku egzekucji alimentów na rzecz wierzycieli cudzoziemców. Przepisy egzekucyjne obowiązujące w Polsce gwarantują bowiem większą skuteczność egzekucji alimentów niż innych należności (art. 1081—1087 k.p.c.).

Jeżeli wierzyciel — osoba fizyczna nie ma zdolności procesowej, to zgodnie z art. 66 w związku z art. 1117 § 1 k.p.c. może podejmować czynności procesowe tylko przez swego przedstawiciela ustawowego. O tym zaś, kto jest przedstawicielem ustawowej osoby nie mającej zdolności procesowej, stanowi prawo materialne. Jeżeli więc wierzycielem jest cudzoziemiec, to — zgodnie z postanowieniami umów dwustronnych oraz art. 19, 22 i 23 prawa prywatnego międzynarodowego — badanie prawdziwości reprezentacji musi być dokonane na podstawie prawa materialnego, któremu wierzyciel podlega.

Zdolność sądowa i procesowa muszą być ustalane przez organ egzekucyjny z urzędu (art. 199 § 1 pkt 3 i art. 202 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.), a brak zdolności sądowej lub procesowej powoduje nieważność postępowania egzekucyjnego (art. 369 pkt 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Należy jednak wyraźnie zażnaczyć, że kwestie zdolności sądowej i procesowej w praktyce zostają z reguły wyjaśnione w stadium postępowania sądowego o wykonalność orzeczenia i nadanie klauzuli wykonalności.

6. Pełnomocnik oraz pełnomocnik do doręczeń

Przepisy dotyczące pełnomocnictwa procesowego są przepisami z zakresu postępowania cywilnego, do których stosuje się zasadę, że sąd każdego państwa stosuje własne przepisy procesowe, chyba że umowa, której Polska jest stroną, stanowi inaczej.

Pełnomocnikiem cudzoziemca może być więc adwokat polski, adwokat państwa obcego oraz każda osoba wymieniona w art. 87 k.p.c.⁵

Zgodnie z art. 1118 k.p.c. jako pełnomocnik procesowy obywateli państw obcych, zagranicznych osób prawnych oraz zagranicznych jednostek nie mających osobowości prawnej może być dopuszczony — pod warunkiem wzajemności — przed sądem polskim adwokat wykonujący zawód w państwie, którego obywatelem jest lub do którego należy strona. Dotyczy to również udziału takiego adwokata w postępowaniu egzekucyjnym. Adwokat taki może ustanawiać swoim substytutem adwokata polskiego.

Jeżeli jednak pełnomocnik cudzoziemca nie jest adwokatem, ale należy do kręgu osób wymienionych w art. 87 § 1 k.p.c., to może on powierzyć w imieniu tego cudzoziemca prowadzenie sprawy wyłącznie adwokatowi.

Możliwość dopuszczenia do wystąpienia w charakterze pełnomocników innych osób zagranicznych należy oceniać w aspekcie przepisu art. 87 k.p.c. Wydaje się, że pełnomocnikiem obywateli państw obcych, zagranicznych osób prawnych oraz zagranicznych jednostek nie mających osobowości prawnej nie mogą być jednak wszystkie osoby i przedstawiciele wymienieni w art. 87 § 2 i 3 k.p.c. Wątpliwość rodzi się w szczególności na tle § 3 art. 87 k.p.c., w którym jest mowa o tym, że Minister Sprawiedliwości określa wykaz organizacji, do których przepis ten będzie miał zastosowanie.

⁵ Por. J. Cagara: Udział cudzoziemca w charakterze powoda przed sądem polskim, NP 1975, Nr 6, s. 840—841.

Stosownie do tego przepisu, w Polsce w sprawach o ustalenie ojcostwa i o roszczenie alimentacyjne pełnomocnikiem może być również przedstawiciel właściwego do spraw opieki społecznej organu administracji państwowej oraz organizacji społecznej ludu pracującego, mający na celu niesienie pomocy rodzinie. Ustawa nie wprowadza przy tym ograniczeń wskazujących, by wspomniane organizacje lub organy opieki mogły bronić interesów wyłącznie obywateli polskich. Nie ma przeszkód, by polskie organizacje społeczne lub organy opieki udzieliły pomocy również cudzoziemcowi.

Nasuwa się jednak pytanie, czy przedstawiciele organów administracji i organizacji społecznych innego państwa, które nie są organami przesyłającymi na mocy postanowień Konwencji nowojorskiej, mogą być pełnomocnikami wierzycieli zamieszkałych za granicą, jeżeli przedstawiciele ci nie są adwokatami. Dotyczy to w szczególności: w Szwecji — Powszechnej Kasy Ubezpieczeń Województwa Sztokholmskiego, a w RFN — Niemieckiego Instytutu Pomocy Prawnej w Heidelbergu.

Mając na uwadze zasadę maksymalnego ułatwienia w dochodzeniu i egzekucji roszczeń alimentacyjnych, mogłoby się wydawać, że brak jest uzasadnionych przyczyn, by odmawiać takiej możliwości w wypadkach pełnomocnictw wyspecjalizowanych jednostek, a to głównie dlatego, że Minister Sprawiedliwości nie mógł zamieścić obcych organizacji w przewidzianym w art. 87 § 3 k.p.c. wykazie. Czy jednak rzeczywiście dopuszczenie przedstawicieli tych organizacji i organów służy ułatwieniu dochodzenia i egzekucji roszczeń alimentacyjnych?

Należy zwrócić uwagę na to, że organizacje te z reguły, jak np. Powszechna Kasa Ubezpieczeń Województwa Sztokholmskiego w Szwecji, wypłacają osobom uprawnionym do alimentów świadczenia alimentacyjne, tzw. „alimenty zastępcze” i wstępując z prawa zaspokajanego wierzyciela, żądają potem przekazywania na ich rzecz wyegzekwowanych kwot.

Skoro potrzeby dziecka zostały już zaspokojone, to przecież nie chodzi o ułatwienie w dochodzeniu i egzekucji roszczeń alimentacyjnych.

Artykuł 87 § 3 k.p.c. dotyczy tylko przedstawicieli polskich organów opieki. Redakcja tego przepisu wskazuje zaś na to, że przepisy ten nie może być interpretowany rozszerzająco.^{5a} Dlatego też — jak się wydaje — przedstawiciele organów administracji i organizacji społecznych innych państw nie mogą być pełnomocnikami wierzycieli zamieszkałych za granicą, jeżeli przedstawiciele ci nie są adwokatami.

^{5a} Por. W. Skierkowska: Międzynarodowe postępowanie cywilne w sprawach alimentacyjnych, Warszawa 1972, s. 78—79.

Żaden przepis nie uzależnia ważności pełnomocnictwa wystawionego za granicą od jego legalizacji przez placówkę konsularną. Tylko w wypadku wątpliwości — zgodnie z art. 1138 i 89 § 1 k.p.c. — można zażądać poświadczenia podpisu strony.⁶

Umowy dwustronne zawarte przez Polskę przewidują tzw. ułatwienie procesowe, zgodnie z którymi cudzoziemcy mogą korzystać z bezpłatnego zastępstwa procesowego na tych samych zasadach i w takim samym zakresie jak obywatele polscy (np. umowa z Bułgarią — art. 50).

Szczególny rodzaj pełnomocnictwa w sprawach alimentacyjnych przewiduje art. 3 Konwencji nowojorskiej. W Polsce pełnomocnikiem takim jest Minister Sprawiedliwości jako organ przyjmujący. Pełnomocnictwo to uprawnia do dokonywania również czynności pozaprocessowych i ustanawiania substytutu.

W postępowaniu egzekucyjnym na rzecz wierzycieli zamieszkałych za granicą ważną rolę spełnia art. 1135 k.p.c., przewidujący możliwość ustanowienia pełnomocnika do doręczeń (nie należy utożsamiać go z pełnomocnikiem procesowym). Zgodnie z tym przepisem strona zamieszkała za granicą, jeżeli nie ustanowi do prowadzenia sprawy pełnomocnika zamieszkałego w Polsce, obowiązana jest wskazać w Polsce pełnomocnika do doręczeń, którym może być każda pełnoletnia osoba zamieszkała w Polsce, mająca zdolność do czynności procesowych.

Obowiązek ten stanowi istotny czynnik pozwalający przyspieszyć postępowanie egzekucyjne, a w szczególności przez wyeliminowanie konieczności każdorazowego dokonywania doręczeń za granicę pism w sytuacji, kiedy przepisy egzekucyjne tego wymagają.

7. Wezwanie do usunięcia braków i uiszczenia zaliczki

W wypadku złożenia przez osobę zamieszkałą za granicą, która nie ustanowiła pełnomocnika w Polsce, wniosku o wszczęcie egzekucji zawierającego braki formalne (np. nie załączono tytułu wykonawczego, nie została uiszczona zaliczka na koszty egzekucyjne albo została przekazana zaliczka, ale za małą albo z naruszeniem przepisów dewizowych, nie dołączono tłumaczeń w języku polskich), komornik musi wezwać wierzyciela w trybie i pod rygorem art. 130 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. oraz § 5 ust. 2 taksy za czynności komorników do usunięcia braków lub uiszczenia zaliczki.

⁶ W opracowanym wzorze pouczenia nr 12 do § 47 instrukcji o obrocie prawnym z zagranicą mowa jest o tym, że podpis mocodawcy na pełnomocnictwie lub na pełnomocnictwie dla doręczeń powinien być poświadczony przez miejscowego notariusza albo przez organ upoważniony do poświadczzeń podpisów zgodnie z prawem miejscowym.

Należy podkreślić, że przepisy części trzeciej k.p.c. z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego nie określają, jaki termin do uzupełnienia braków formalnych należy określić wierzycielowi zamieszkałemu za granicą i nie mającemu w Polsce pełnomocnika. Termin 7-dniowy bowiem, określony w art. 130 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i § 5 ust. 2 taksy, jest nierealny. Może on bowiem być stosowany tylko wówczas, gdy taki wierzyciel ma pełnomocnika w Polsce.

Odpowiedzi na to pytanie należy szukać w umowach międzynarodowych i w przepisach pozakodeksowych. Tak np. art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 24, poz. 110 z późn. zm.) ustala jako minimalny termin do uiszczenia przez osobę zamieszkałą za granicą wymaganej opłaty sądowej 2 miesiące, nie wyłączając terminu dłuższego. Jest to zatem termin sądowy. Umowa z Czechosłowacją w art. 42 przewiduje do uiszczenia wpisu minimalny termin 1 miesiąca. Umowa z Austrią w art. 22 wyraźnie przewiduje, że termin określony do uzupełnienia braków formalnych przez osoby zamieszkałe lub mające siedzibę za granicą nie może być krótszy niż 1 miesiąc, a więc również wprowadza termin sądowy.

Mając to na względzie, należy przyjąć, że termin do usunięcia braków w tej grupie spraw jest terminem sądowym, który każdorazowo powinien być określony przez organ egzekucyjny.⁷

W wezwaniach do uiszczenia zaliczki na pokrycie opłaty, ryczałtu kancelaryjnego i wydatków wskazuje się obok kwoty w złotych polskich jej równowartość w walucie kraju cudzoziemca — według aktualnego kursu; ponadto należy podać numer rachunku bankowego, na który żądana kwota powinna być wpłacona za pośrednictwem banku zagranicznego i Banku Handlowego w Warszawie w walucie obcej.

Pismo komornika wzywające do usunięcia braków podlega doręczeniu za granicę stosownie do § 44—56 instrukcji o obrocie prawnym z zagranicą.

8. Język, tłumaczenia

Przepisy k.p.c. wyraźnie nie stanowią, żeby pisma wnoszone do polskiego sądu były sporządzone w języku polskim. Niemniej jednak takie wymaganie wynika z powszechnie przyjętej zasady, że w Polsce językiem urzędowym jest język polski (patrz art. 10 prawa o ustroju sądów powszechnych — ustawa z dnia 20 czerwca 1985 r., Dz. U. Nr 31, poz. 137).

Z cytowanego wyżej przepisu u.s.p. wynika, że osoby nie władające językiem polskim mają prawo występować przed sądem w ję-

⁷ Por. J. Cagara: Udział cudzoziemca w charakterze powoda przed sądem polskim, NP 1975, nr 6, s. 834.

zyku ojczystym. Problem języka nie jest więc jednoznacznie uregulowany i w praktyce może budzić wątpliwości.

Podkreślić należy, że zagadnienie to regulują umowy międzynarodowe, których sygnatariuszami jest Polska, oraz przepisy polskiego prawa wewnętrznego, a w szczególności rozporządzenie Ministrów Sprawiedliwości i Spraw Zagranicznych z dnia 26 sierpnia 1966 r. w sprawie zasad i trybu zwracania się przez sądy i państwowe biura notarialne o udzielenie pomocy w międzynarodowym postępowaniu cywilnym (Dz. U. Nr 40, poz. 240) oraz instrukcja o obrocie prawnym z zagranicą.

Priorytet mają umowy międzynarodowe. Jeżeli Polskę wiąże z jakimś państwem umowa dwustronna oraz umowa wielostronna, która reguluje również kwestie językowe, to pierwszeństwo mają postanowienia umów dwustronnych. Postanowienia co do języka zawierają umowy dwustronne zawarte przez Polskę, jak np. z Bułgarią (art. 3) czy z Jugosławią (art. 3).

Jak wynika z zawartych przez Polskę umów dwustronnych, wnioski o wszczęcie postępowania egzekucyjnego mogą być złożone przez wierzyciela bezpośrednio do właściwego organu egzekucyjnego albo za pośrednictwem sądu, który orzekał w sprawie w pierwszej instancji. Sąd ten przesyła wniosek właściwemu sądowi w celu skierowania do właściwego organu egzekucyjnego (np. umowa z Bułgarią art. 59).

Do wniosku o wszczęcie postępowania egzekucyjnego musi być załączone jego uwierzytelnione tłumaczenie. Same zaś odezwy zagranicznych sądów i innych organów przesyłających wnioski, kierowane do polskich sądów przez takie państwa, jak Bułgaria, ZSRR, Jugosłavia i Austria, mogą być sporządzone w ich językach urzędowych, a kierowane przez Czechosłowację, Węgry, Rumunię i Mongolię — albo w ich języku narodowym, albo języku rosyjskim. Zgodnie z umowami łączącymi Polskę z tymi państwami tłumaczenie odezwy na język polski nie jest wymagane, aczkolwiek dla ułatwienia ich wykonania bardzo potrzebne. Wnioski o wszczęcie egzekucji, jak również załączniki do nich, przesyłane bezpośrednio do komornika przez wierzycieli zamieszkałych za granicą, powinny być przetłumaczone na język polski albo też sporządzone w języku polskim. Powinno to być przestrzegane również wtedy, gdy pełnomocnikiem wierzyciela jest adwokat zamieszkały za granicą lub inny pełnomocnik zamieszkały za granicą.

Niedołączenie tłumaczeń wniosku lub załączników jest brakiem formalnym, który powoduje potrzebę wezwania do jego usunięcia w trybie i pod rygorem art. 130 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Dotyczy to również nadsyłanych przez wierzycieli zaświadczeń z zagranicy. Zaświadczenia organu zagranicznego mają moc dokumentu na równi z polskimi dokumentami urzędowymi i nie wymagają legalizacji przez polski urząd zagraniczny, chyba że wywołują wątpliwości co do swej autentyczności (art. 1138 k.p.c.). Jeżeli jednak zaświadczenie takie jest sporządzone w języku ojczystym

składającego je, to powinno być dołączone jego tłumaczenie na język polski.

Wymagania, o których mowa wyżej, nie dotyczą wniosków o wszczęcie egzekucji alimentów, składanych w trybie Konwencji nowojorskiej. Wnioski te i wymagane załączniki mogą być przetłumaczone na jeden z języków oficjalnych ONZ. W związku z tym niedołączenie w tych sprawach tłumaczeń wniosku i załączników nie jest przeszkodą do nadania biegu wnioskowi. Trzeba taki wniosek i jego załączniki przetłumaczyć na język polski we własnym zakresie, obciążając kosztami tłumaczenia dłużnika.

Do komornika mogą wpływać również wnioski o wszczęcie egzekucji na rzecz wierzycieli zamieszkałych za granicą, przesyłane przez zagraniczne placówki działające w Polsce (§ 20 instrukcji o obrocie prawnym z zagranicą). Pisma przesyłające wniosek powinny być sporządzone również w języku polskim.

Językiem urzędowym dla korespondencji między przedstawicielami dyplomatycznymi a urzędami konsularnymi jest język polski.

Mogą zdarzyć się sytuacje, że wniosek o wszczęcie egzekucji na rzecz wierzyciela zamieszkałego za granicą wpłynie do komornika nadesłany przez Ministerstwo Sprawiedliwości albo polski urząd zagraniczny i że wniosek ten (lub załączniki) nie będzie przetłumaczony na język polski. Wydaje się, że w takich wypadkach komornik powinien nadać sprawie bieg i zlecić tłumaczowi dokonanie tłumaczenia.

Niektóre umowy dwustronne zawarte przez Polskę regulują również, przez kogo powinny być tłumaczone pisma w międzynarodowym obrocie prawnym (np. z Czechosłowacją — art. 89, z Jugosławią — art. 53 ust. 3 lit. d). Z postanowień tych wynika, że tłumaczenia powinny być sporządzone przez tłumacza przysięgłego lub przez przedstawiciela dyplomatycznego albo urząd konsularny. W praktyce polskiej obowiązuje zasada, że tłumaczeń dokonują tłumacze przysięgli wpisani na listę tłumaczy.

W prowadzonej sprawie egzekucyjnej koszty tłumaczenia stanowią wydatki i obciążają dłużnika, jeżeli były to koszty celowe. Będą tu miały zastosowanie ogólne zasady obowiązujące przy ustalaniu kosztów egzekucyjnych. W pozostałych wypadkach wydatki związane z tłumaczeniami powinien pokrywać ten, kto je spowodował.

9. Zaliczka na pokrycie opłaty, ryczaftu kancelaryjnego i wydatków

Zgodnie z § 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 10 marca 1981 r. w sprawie taksy za czynności komorników (Dz. U. Nr 7, poz. 31; zm.: Dz. U. z 1983 r. Nr 19, poz. 85 i z 1988 r. Nr 30, poz. 213) strona, która wnosi o podjęcie czynności, obowiązana jest wpłacić komornikowi zaliczkę na pokrycie opłaty, ryczaftu kancelaryjnego i wydatków związanych z tą czynnością.

Warunkiem prawidłowego pobrania przez komornika od wierzyciela zamieszkałego za granicą zaliczki jest znajomość ustawy z dnia 15 lutego 1989 r. — Prawo dewizowe (Dz. U. Nr 6, poz. 33).

Jak wynika z przepisów dewizowych, nie każdy wierzyciel cudzoziemiec jest osobą zagraniczną i nie każdy obywatel polski jest osobą krajową.

W praktyce często występuje wątpliwość, jaki jest status dewizowy obywatela polskiego, który pozostał za granicą poza określony w paszporcie polskim czas jego ważności. Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 25 stycznia 1983 r. IV CZ 2/83,⁸ stwierdził, że pozostanie obywatela polskiego za granicą poza określony w paszporcie czas jego ważności należy uznać za stałe przebywanie za granicą, chyba że okoliczności konkretnego wypadku (np. choroba) wskazują na brak takiego zamiaru. W uzasadnieniu tego orzeczenia Sąd Najwyższy stwierdził, że do tej grupy osób zalicza się nie tylko obywatele polskich, którzy udali się za granicę, ale również obywatele polskich przebywających stale za granicą, na podstawie polskich paszportów konsularnych, a także przebywających tam bez zgody władz polskich.

Ustalając, czy wierzyciel jest osobą zagraniczną lub czy korzysta ze zwolnień ustawowych, może powstać potrzeba ustalenia jego obywatelstwa.

Niedołączenie do wniosku dowodu obywatelstwa nie może być traktowane jako niedopełnienie „warunków formalnych” pisma, których niezachowanie uzasadnia — w świetle art. 130 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. — wezwanie do ich uzupełnienia i ewentualnego zwrotu wniosku, gdyż żaden przepis k.p.c. nie stanowi o warunku dołączenia do wniosku (także pozwu) dowodu obywatelstwa.⁹ Jest to okoliczność faktyczna, która musi być ustalona przez komornika. Ustalenie obywatelstwa wierzyciela jest istotną rzeczą również dlatego, że w wezwaniu do uiszczenia zaliczki na pokrycie opłaty, ryczałtu kancelaryjnego i wydatków należy dokładnie wskazać — obok kwoty w złotych — jej równowartość w walucie kraju cudzoziemca w przeliczeniu po aktualnym kursie ogłoszonym przez NBP.

Przed wezwaniem do uiszczenia zaliczki i przy jej przyjęciu komornik musi więc wiedzieć, czy wierzyciel jest osobą zagraniczną. Jeżeli jest to osoba zagraniczna, to jest ona zobowiązana do uiszczenia zaliczki w walucie obcej zgodnie z art. 12 prawa dewizowego.

Ustalając wysokość zaliczki na pokrycie opłaty, ryczałtu kancelaryjnego i wydatków związanych z tą czynnością, jaką powinien wpłacić komornikowi wierzyciel, należy mieć na względzie treść § 15 ust. 3 taksy za czynności komorników.

⁸ OSNCP 1983 nr 9, poz. 140.

⁹ Por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 sierpnia 1951 r. C 695/51, NP 1951 nr 12, s. 39.

Zgodnie z § 15 ust. 2 tej taksy suma opłaty stosunkowej nie może wynosić więcej niż 6 000 zł. Stosownie zaś do § 15 ust. 3 ograniczenie to nie odnosi się do opłat pobieranych od cudzoziemców (nie dotyczy to jednak ryczałtu kancelaryjnego określonego w § 30 pkt 1 taksy za czynności komorników), chyba że z umowy międzynarodowej wynika co innego.

Za wierzyciela może uiścić zaliczkę w walucie polskiej jego pełnomocnik zamieszkały w Polsce. Może to uczynić tylko pełnomocnik będący adwokatem, wykonujący zawód w zespole adwokackim i tylko do kwoty 5.000 zł w jednej sprawie. Nie musi on uzyskiwać zezwolenia dewizowego. Adwokaci-członkowie zespołów adwokackich korzystają bowiem z zezwolenia ogólnego.¹⁰

Wniosek, który został opłacony z pogwałceniem przepisów dewizowych, nie może być uznany za należycie opłacony w rozumieniu przepisów taksy za czynności komorników i dlatego uzasadnione jest zastosowanie w takich wypadkach art. 130 k.p.c. i § 5 tej taksy.¹¹

Jak podkreśla E. Wierzbowski,¹² jednym z czynników służących realizacji ochrony sądowej cudzoziemców jest udzielenie im zwolnienia od kosztów sądowych na równych prawach z obywatelami polskimi.

Problematyka zwolnień od obowiązku uiszczenia kosztów uregulowana jest w umowach dwustronnych i wielostronnych, których Polska jest stroną. Tak więc art. 20 Konwencji haskiej z 1954 r. przewiduje, że obywatelom jednego z umawiających się państw będzie przyznawane w każdym z tych państw zwolnienie od kosztów sądowych na równi z obywatelami tego państwa, stosownie do ustaw obowiązujących w tym państwie.

Umowy dwustronne o obrocie prawnym zawarte przez Polskę przewidują również takie zwolnienie.

Zwolnienie od kosztów sądowych (tzw. prawo ubogich) reguluje także art. 12 Konwencji polsko-brytyjskiej w przedmiocie postępowania w sprawach cywilnych i handlowych (z 1931 r.).

Natomiast art. 9 Konwencji nowojorskiej o dochodzeniu roszczeń alimentacyjnych stanowi, że uprawnieni przebywający w jednym z państw będących stronami tej konwencji korzystają z takiego samego traktowania i takich samych zwolnień od opłat

¹⁰ Patrz: zarządzenie Ministra Finansów z dnia 23 sierpnia 1974 r. w sprawie zezwolenia dla zespołów adwokackich, adwokatów i Naczelnej Radzie Adwokackiej na niektóre czynności obrotu wartościami dewizowymi (Mon. Pol. Nr 30, poz. 182).

¹¹ Por. orzeczenie SN z dnia 13 lutego 1960 r. 3 Co 21/59, OSN 1961, z. III, poz. 68.

¹² E. Wierzbowski: *Międzynarodowy obrót prawny w sprawach cywilnych*, Warszawa 1971, s. 152.

i kosztów jak mieszkańcy lub obywatele państwa należącego do konwencji, w którym toczy się postępowanie.

Również art. 1129 § 1 k.p.c. reguluje problem zwolnienia od kosztów sądowych dla cudzoziemców będących obywatelami państw obcych lub bezpaństwowcami zamieszkującymi w państwach obcych, w stosunkach z którymi omawiane zagadnienie nie jest unormowane w umowach międzynarodowych wiążących Polskę. Przepis ten przewiduje, że osoby te zamieszkałe za granicą korzystają ze zwolnienia od kosztów sądowych na zasadach przewidzianych w k.p.c. pod warunkiem wzajemności.¹³ Jest to tzw. „wzajemność formalna” polegająca na tym, że cudzoziemcowi przyznaje się zwolnienie według kryteriów obowiązujących dla obywateli polskich. Obywatel polski zaś korzysta przed sądem danego państwa obcego ze zwolnienia na zasadach ogólnych ustalonych w prawie procesowym tego państwa. Zakres uprawnień tych obywateli może być różny.

Jak z tego wynika, cudzoziemcy mogą korzystać ze zwolnień zarówno w wypadkach wymienionych w art. 111 § 1 pkt 1—2 i 5 k.p.c., tj. wówczas, gdy zwolnienie przysługuje obywatelom polskim z mocy ustawy, jak i w wypadkach nie objętych zwolnieniem ustawowym, tj. wówczas, gdy przyznanie zwolnienia wymaga złożenia wniosku i wykazania, że nie jest on w stanie ponieść kosztów sądowych bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny (art. 112 i 113 k.p.c.).

Osoby te mają również prawo ubiegania się o ustanowienie adwokata (art. 117 k.p.c.).

Należy podkreślić, że gdy chodzi o ustalanie, czy osoba ubiegająca się o zwolnienie od kosztów może się o to skutecznie ubiegać albo czy korzysta ona ze zwolnienia ustawowego, istotne jest wtedy kryterium obywatelstwa osoby ubiegającej się o zwolnienie od kosztów sądowych, a nie to, czy jest to osoba zagraniczna, a więc kryterium znane prawu dewizowemu.

Ustalając kwestie zwolnień od kosztów sądowych cudzoziemców, należy więc mieć na względzie przepisy ustawy z dnia 29 marca 1963 r. o cudzoziemcach (Dz. U. Nr 15, poz. 77), a w szczególności pojęcie cudzoziemca w rozumieniu tej ustawy. Będą to więc obywatele nie mający obywatelstwa polskiego, czyli obywatele państw obcych i bezpaństwowcy.

Zgodnie z art. 771 k.p.c. i § 3 ust. 1 taksy za czynności komorników zwolnienie od kosztów sądowych, przyznane stronie przez sąd w postępowaniu rozpoznawczym lub z którego strona korzysta z mocy ustawy, rozciąga się także na postępowanie egzekucyjne.

Cudzoziemiec wszczynający w Polsce postępowanie egzekucyjne o alimenty korzysta więc *ex lege* ze zwolnienia od obowiązku

¹³ Szerzej o tym J. Cagara: Koszty sądowe w sprawach cywilnych z udziałem cudzoziemca, NP 1979 nr 10, s. 92—96.

uiszczenia komornikowi zaliczki na pokrycie opłaty, ryczałtu kancelaryjnego i wydatków związanych z tą czynnością (art. 111 pkt 2 k.p.c.), pod warunkiem jednak istnienia wzajemności wynikających z umów międzynarodowych lub istniejącej faktycznie.

10. Zagadnienie łączące się z czynnościami przekazania wyegzekwowanych kwot wierzycielowi zamieszkałemu za granicą

Zagadnienia łączące się z czynnością przekazania wyegzekwowanych kwot wierzycielowi zamieszkałemu za granicą uregulowane jest przede wszystkim w § 56—58 zarządzenia nr 32/88/G Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 czerwca 1988 r. w sprawie szczegółowych zasad tworzenia i organizacji kancelarii komorniczych oraz ich systemu finansowo-księgowego, które weszło w życie 1 lipca 1988 r. (Dz. Urz. Min. Spr. Nr 4, poz. 17). Zgodnie z tymi przepisami, w sprawach o egzekucję należności pieniężnych na rzecz osób zamieszkałych za granicą, które nie mają w Polsce pełnomocnika uprawnionego do popierania egzekucji, komornik przekazuje wyegzekwowane sumy pieniężne na rachunek zagraniczny zablokowany zainteresowanego w najbliższym oddziale NBP, o czym komornik zawiadamia zainteresowanego. W zawiadomieniu tym komornik zamieszcza krótkie pouczenie o trybie uzyskiwania zezwoleń dewizowych na przekazanie należności pieniężnych za granicę. Komornik może udzielić wierzycielowi wcześniej tego pouczenia np. już przy pierwszym piśmie wysyłanym za granicę i wzywającym go do usunięcia braków formalnych albo do uiszczenia zaliczki na koszty egzekucyjne.

Jeżeli wierzyciel ma w Polsce pełnomocnika uprawnionego do popierania egzekucji, to na nim ciąży obowiązek uzyskania zezwolenia dewizowego na przekazanie należności pieniężnych za granicę. Zgodnie bowiem z § 43 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 marca 1968 r. w sprawie czynności komorników (Dz. U. Nr 10, poz. 52 z późn. zm.) wydanie przez komornika wartości dewizowych wierzycielowi będącemu osobą zagraniczną, jego pełnomocnikowi lub osobie przez nich wskazanej może nastąpić tylko na podstawie ogólnego lub indywidualnego zezwolenia dewizowego.

Jeżeli egzekucja dotyczy świadczeń alimentacyjnych, komornik — po przekazaniu wyegzekwowanych sum na rachunek zagraniczny zablokowany wierzyciela zamieszkałego stale za granicą — występuje z urzędu do właściwego oddziału NBP z wnioskiem o wydanie zezwolenia dewizowego na przekazywanie za granicę równowartości sum dozwolonych do przekazywania. Alimenty do krajów RWPG przekazywane są w wysokości ustalonej w wyroku albo w ugodzie sądowej lub pozasądowej.

Przekaz pieniężny do krajów członkowskich RWPG nie wymaga również indywidualnego zezwolenia dewizowego NBP. Do innych

krajów niż kraje członkowskie RWPG oddziały NBP udzielają zezwoleń dewizowych, przy czym, tylko do określonej kwoty.

Do wniosku o wydanie zezwolenia dewizowego komornik dołącza aktualne zaświadczenie władz miejsca zamieszkania osoby alimentowanej, stwierdzające jej imię i nazwisko, datę urodzenia, adres oraz datę, od jakiej zamieszkuje ona stale za granicą, oraz uwierzytelniony odpis tytułu wykonawczego.

Jeżeli osoba alimentowana ukończyła lat osiemnaście, komornik dołącza do wniosku o wydanie zezwolenia dewizowego także zaświadczenie stwierdzające, że osoba ta uczęszcza do szkoły i nie może utrzymać się samotnie.

Jeżeli osoba alimentowana jest wstępnym zobowiązanego do alimentowania, to komornik dołącza do wniosku o wydanie zezwolenia dewizowego zaświadczenie władz miejsca zamieszkania osoby alimentowanej, które zawiera dane wyżej wymienione oraz dane o stanie majątkowym tej osoby.

Z następnymi wnioskami o wydanie zezwolenia dewizowego w tej samej sprawie egzekucyjnej komornik powinien występować przed upływem roku kalendarzowego, na który zostało wydane poprzednie zezwolenie dewizowe.

Komornik w pierwszym piśmie skierowanym do wierzyciela zamieszkałego za granicą lub do jego pełnomocnika wzywającego np. do usunięcia braków formalnych, może zobowiązać wierzyciela do nadsyłania przed upływem każdego roku kalendarzowego aktualnych zaświadczeń, o których była już mowa. Ułatwia to pracę komornikowi. Obowiązek nadsyłania takich zaświadczeń ciąży na wierzycielu.

Po uzyskaniu zezwolenia dewizowego komornik zleca oddziałowi NBP, w którym prowadzony jest rachunek zagraniczny zablokowany — nie rzadziej niż raz na trzy kolejne miesiące — przekazanie za granicę na rzecz uprawnionego wierzyciela równowartości sum objętych zezwoleniem dewizowym. Pozostałe kwoty wyegzekwowane przez komornika i przekazane na rachunek zagraniczny zablokowany wierzyciela zamieszkałego za granicą, na przekazanie których za granicę komornik nie uzyskał zezwolenia dewizowego, pozostają na tym rachunku i mogą być wypłacone wierzycielowi w walucie polskiej, jeżeli np. przyjedzie do Polski. Pieniądże te należą do wierzyciela i nie mogą być zwrócone dłużnikowi.